

Bónis György és társai jogi népszokásgyűjtése Tápén (Forrásközlés)

III.

KŐHEGYI MIHÁLY

NAGY JANKA TEODÓRA

(Szekszárd, Pécsi Tudományegyetem
Illyés Gyula Főiskolai Kar)

Adatgazdagsága, kutatástörténeti jelentősége miatt adtuk közre a maga teljességében Bónis György 1948. szeptember 1. és október 15. között Tápén folytatott jogi néphagyománygyűjtésének forrásanyagát publikációnk I-II. részében.¹ Eredeti szándékaink szerint a közlés a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárában Népi jogszokások. Tápé. Bónis György és társai címen, EA 2133. számon őrzött 7 lapon, 267 cédulán és 1 rajzon nyilvántartott, egyes cikkekben, tanulmányokban részfeldolgozás, illetve példa szintjén megjelent anyagra terjedt ki.²

Tárkány Szücs Ernő hagyatékából azonban előkerült 35 eddig ismeretlen, tápéi jogi néphagyományokat tartalmazó cédula, amely szorosan kapcsolódik Bónis György kutatásához. A kapcsolódási pontok felvázolása és egy rövid ismertetés után ezek közreadásával kívánjuk teljessé tenni a tápéi jogi néphagyománykutatás forrásanyagát.

A Hódmezővásárhelyi Városi Levéltárban a Tárkány Szücs Ernő-hagyaték XXXVII. dossziéjában található cédulák – hasonlóan a Bónis György vezette gyűjtéshez – a Papp László-féle kibővített kérdőív pontjaira adott válaszok.³ A hivatkozott kérdőpontok a cédula bal sarkában kerülnek megjelölésre, miként a gyűjtés helyét is itt rögzítik. Szembetűnő, hogy a cédulák nem csoportosulnak egy témakör, illetve egy fejezet köré, hanem az 587 kérdőpontból mintegy szűrőpróbaszerűen emelődnek ki (pl. általános helyismeret, pereskedés, helyi bíraskodás, tanúskodás, társulás, vőség, öröklésjog). Kettő kivételével (279, 405) olyan kérdésekhez kapcsolódnak, amelyek nem szerepelnek a tápéi gyűjtés Bónis-féle anyagában.

Az adatközlők köre is teljesen eltérő a két esetben. Tóth András, Tóth Pál, Török Pál, Tari Andrásné, Kozma Mihály és Domonkos Mátyás (53 éves) neve nem szerepel Bónis és társai adatközlői listáján.⁴ Az is szembetűnő, hogy a legidősebb adatközlő is csak 62 éves, míg a másik forráscsoportban 89 éves a legkorosabb személy, a megkérdezettek kétharmada pedig 62 éven felüli.

¹ Kőhegyi Mihály–Nagy Janka Teodóra 1995, Kőhegyi Mihály–Nagy Janka Teodóra 1998.

² Börcsök Vince 1971, Tárkány Szücs Ernő 1981.

³ Ezúton köszönjük a Hódmezővásárhelyi Városi Levéltár munkatársainak kutatásunkhoz nyújtott segítségüket.

⁴ Kőhegyi Mihály–Nagy Janka Teodóra 1998. 220. Mivel a korábbi adatközlői lista nem mindegyikéhez sikerült cédulát kapcsolnunk, bízunk abban, hogy itt megtalálhatjuk a hiányzó adatközléseket. Az a tény, hogy erre nem került sor, megkérdőjelezi azt, hogy a Bónis és társai által végzett gyűjtés részét képező cédulaanyaggal lenne dolgunk.

A 35 cédulából 34 adatközlők által elmondott tényeket, véleményeket rögzít, egy cédula esetében a gyűjtő ad rövid helyzetképet a tápéi temetőről. Tartalom tekintetében elég vegyesnek minősíthető a gyűjtött anyag. Egy-egy adatközlő esetében igen nagy teret enged a gyűjtő a személyes vélemények megfogalmazásának – ezáltal szolgáltatva különösen érdekes kordokumentumot a népi gondolkodás, értékrend, a társadalmi változásokhoz való alkalmazkodás kutatásához is –, más esetekben viszont egy-egy rövid utalás kerül csupán feljegyzésre. A nyelvhasználat, a megfogalmazás egységes volta alapján valószínűsíthető, hogy egyetlen gyűjtő által készített cédula- anyaggal állunk szemben, s az is megállapítható a lényegre törő, de az adatközlő által használt nyelvezet visszaadását is fontosnak tartó megfogalmazások alapján, hogy gyakorlott gyűjtő készítette a cédulaanyagot.

A gyűjtés idejére vonatkozóan konkrét adatot nem találtunk, és sajnos a hagyatékban őrzött, Tárkány Szücs Ernő–Bónis György levelezés sem érinti ezen időszakot. Az az adatokból kiderül, hogy a második világháborút követően, de még a téesszervezéseket megelőzően került sor az adatgyűjtésre – az egyik adatközlő radikálisan baloldali kiszólásait kommentáló, a Nemzeti Parasztpártra való utalás alapján a negyvenes évek utolsó éveiben, minden valószínűség szerint a Bónis-féle tápéi jogi néphagyománygyűjtés idején.

Mindezek alapján meglátásunk szerint Tárkány Szücs Ernő kedves tanára, Bónis György tápéi jogi néphagyománygyűjtéséhez kapcsolódva születtek e cédulák,⁵ melyek jól kiegészítik a már korábban ismertetett forrásokat. Az a tény azonban, hogy adatközlői eltérnek a Bónisék által felsoroltaktól, valamint hogy e beszámozatlan cédulákra nincs utalás a Bónis-féle anyagban, s maga Tárkány sem hivatkozik rájuk a Magyar jogi népszokások című munkájában,⁶ azt bizonyítja, hogy a kapcsolódás nem volt szoros: maga a szerző sem hasznosította e gyűjtés adatait a későbbiekben.

A közzététel az eredeti kérdőív pontjainak növekvő számsorrendje szerint történik. Az eredetileg is gépelt cédulákat az anyagközlés általános elvei alapján – a korábbiakkal egyezően –, csupán a nyilvánvaló helyesírási és gépelési hibákat javítva közöljük. Nem tekinthetünk el az értelemzavaró központozások javításától. A gyűjtő által használt írógépen hiányzott a hosszú í, ú, ű, ezeket a jelenlegi helyesírási szabályoknak megfelelően pótoltuk. Egységesítettünk néhány különböző formában használt rövidítést, kifejezést (Ft, négyszögöl). Érintetlenül hagytuk viszont a helyi nyelvhasználat egy-egy jellegzetességét kiemelő, a sajátos népnyelvi kifejezéseket rögzítő sorokat.

1.

Tápé (Csongrád vm.)

Tóth András, 34 éves

Régebben egészen más volt itt az élet, mint most. A töltés sem volt itt, alig volt föld, amit művelni tudtunk volna. 50 éve még nomádok voltak itt az emberek anyyira,

⁵ Tárkány Szücs Ernő 1948.

⁶ Tárkány Szücs Ernő e munkában elsősorban a Börcsök Vince által idézett példákat említi. Tárkány Szücs Ernő 1981. 137, 280, 785.

hogy bográcsban főztek, szabad tűzhelyen. Nem is ettek annyi mindent, mint most, szinte mindig árpakása leves volt krumplival, kukoricagaluskával. A halat nem szeretik most sem az emberek, de régen állatok se igen voltak, hogy annak a húsát ették volna. Búza is kevés volt, amit hajón úsztattak le felülről, azt ettük. Mi nemigen termeltünk, hogy is termelhettünk volna búzát, hiszen a víz mindig a nyakunkon volt. Apám mesélte, hogy sokszor a part melletti házakat elvitte a víz, ezért nem is nagyon építették meg, csak úgy...

Sokan mentek pásztornak innen az uradalomba, azok nem is gyűttek haza. Még az örökségükről is lemondtak, elvesztek számunkra. Pl. apám egyik bátyja Pusztaszer mellett volt urasági cseléd meg pásztor, nem örökölt semmit innen, csak apámnak kapta az egyik kabátját.

Sokan földmunkások voltak. Akkor kezdték építeni erre a vasutakat, a töltéseket. Ide jártak az emberek munkára, végig a Tisza mellett. Aki földet kapott valahogy, az persze nem járt el, de ilyen kevés volt, mert csak a földből nem tudott megélni senki. Amikor pedig elmaradtak a földmunkák is, szétmentek cselédnek a környező tanyákra, még messze Békésbe is eljártak. Pl. apám is sokat járt valamilyen uraságba dolgozni, Gyula mellé. Nem kaptak sokat, de annyit minden nyáron összeszedtek, hogy télire nyugodtan legyen dohányra, meg még borra is. A téli kubikos munka, meg az asszonyok gyékényezése azután némelyik embert felemelt, pl. minket is, mert apám tíz év alatt 3 lánc földet tudott összeszerezni, de ő nem járt kocsmába. Ezek a földek szét vannak a határban, mert darabonként tudta megvenni. Most is úgy vannak, közben megosztottuk szépen egymás között, gyerökök. Úgy vélem, akkor nyugodtabbak voltak az emberek, mint most. De sokat bandáztak, sose voltak itthon, csak az asszonyok.

1.

Tápé (Csongrád vm.)

Tóth András, 34 éves

Az idén elég rossz termés volt, nem termett, mert az egész határt elverte a jég és minden lefagyott tavasszal. Ezért vannak itt sokan a gyékényre utalva, szereznek gyékényt, megkésztik és kis pénzhez jutnak, mert a gabonából nem sok jut nekünk, olyan olcsó a gabona ára. De a gyékénynél meg az a baj, hogy a kofa igen olcsón veszi meg a termelőktől, de annál drágábban adja tovább, akár itt adom át a nagykereskedőnek, akár beviszem Szegedre. Nekünk itt nincs engedélyünk a vele való kereskedelemre, ha lenne, jól élhetnénk. A nagykereskedőknek már szép nagy házuk van mindnek, úgy megél. Többen is vannak. Én nem foglalkozok ezzel.

1.

Tápé (Csongrád vm.)

Tóth Pál, 62 éves

Vadászok is vannak a faluban, nem sokan, mert ezt nem szeretik a faluban. Egy társaság van itt, 15-20 taggal, nem tudom pontosan, Biacsik fakereskedő, ő ezek vezetője.

1.

Tápé (Csongrád vm.)

Tóth Pál, 62 éves

Régen mindenki halász volt, vagy nádat vágta. Erről tud Lele Tóni, Cs. Nagy János. Van úgy, hogy a halászok közül többen összefognak, együtt halásznak. Nem nagy hálóval, hanem varsával vagy egyébbel. De ezek nem kizárólagos halászok, mert van földjük is, azt maguk és a családjuk műveli, akinek közülük nem volt földje, az most kapott eleget. De azért halászik is, nem könnyű azt otthagyni, aki benne élt már. Igazi nagyhalósok csak régen voltak, akkor 4-5 ladikkal is összefogtak, együtt dolgoztak. Engedély nélkül is szabad halászni, hiszen "*szemesé a világ, vaké az alamizsna!*".

1.

Tápé (Csongrád vm.)

Török Pál, 58 éves

A faluban igen sok bolt van, úgy tudom, 14. Ezek különbözőek: van itt szatócs, borbély, kocsmás, de legtöbb a szatócs, a falu különböző helyein vannak szépen eloszolva, elég jól is keresnek. De nem annyira, hogy mind megállna a maga lábán, ezért van *amellyett* földjük is. Van itt két Hangya, lesz majd szövetkezeti bolt, azt most akarnak csinálni, nem is tudom ki, valamelyik párt akarja nagyon.

Nem tudom, milyen szövetkezet lesz, de azt mondják, hogy abból nekünk hasznunk lesz. Én ezt nem hiszem addig, míg nem látom. Nem is tudom elhinni, mert ha már kereskedő, az belőlünk csak keresni akar, nem pedig nekünk adni.

1.

Tápé (Csongrád vm.)

Tóth András, 34 éves

Volt a faluban egyszer egy nemesi sarj, valami Nagy Miska volt ez, híres részeges ember. Mindig berúgott, ezt a felesége nem szerette. Amikor egyszer a felesége a részegségét a szemére hányta, azt mondta, hogy én nemes vagyok, nekem szabad. Ilyen joga volt a nemesnek régen. A nagyapámtól hallotta apám, hogy a nemes ember ráült a jobbágy szürkankójára, nem ült arrébb, s a jobbágy csak úgy szabadulhatott, ha bicskájával levágta a sarkát. Milyenek voltak itt a nemesek? Én bizony nem tudom, igazi nemessel sose találkoztam, nem gyűttek azok ide. Szegeden talán voltak, de nagyon rosszak lehettek, mert utálták őket.

1.

Tápé (Csongrád vm.)

Tari Andrásné, 46 éves

Nagy választások voltak régen. A nagyapámtól, Ilia Antaltól tanultam egy kortesnótát régen. Amikor megtanított rá, elküldött a kormánykortes házához, s az ablaka előtt fúttam neki, amíg el nem zavartak:

Lévainak nincs nadrágja,
Eladta a kuplerájba,
Azér' akar követ lönni,
Hogy nadrágot akar vönni.

Éljen a magyar szabadság,
Éljen a balpárt.

Ezt a Kossuth-nóta dallamára énekelték nálunk is. Amikor én kiabáltam, mindenki hallotta, mert nagy hangom volt. A jegyzőnél is bepanaszoltak az árulók, s maga a szolgabíró hívatott be az apámmal. Megkérdezte, hogy kitől tanultam a nótát, nem mondtam meg, ezért nagyapám el is engedték. Hazafelé már együtt fűttük a faluban.

1.

Tápé (Csongrád vm.)

Tari Andrásné, 46 éves

A mi családjunk mindig baloldali volt, most is az. Talán csak mi a faluban. Régen a szegénység se tudta, látta az érdekeit, mint most. A nagyapám, Ilia Antal baloldali ember volt és a 900-as években fiakkereken jöttek hozzá, hogy vigyék szavazni a község házára. De nem ment. Régen szavazáskor nagy cirkuszt csináltak itt az urak. Több helyen bográcsban paprikás főtt, a korteseknél és etették a szegény néppel, közben meg súgták a fülébe: erre meg erre szavazz. Olyan volt akkor a nép, hogy az ennivalóért eladták még a lelküket is. A nagyapám is evett, ivott velük, de mindig az urak ellen szavazott. Mondta is egyszer a szolgabíró: "Hej, Ilia Antal, ha nem úgy cselekszel, ahogy kell, még kötélen végzed!" De nem tudták kényszeríteni semmire, a falusiak mégis otthagyták, lepaktáltak az urakkal. Most már ilyen nem történhetik, mert a nép az úr, s a haladósabb tápéiak már tudják, hogy kit kell támogatni.

1.

Tápé (Csongrád vm.)

Tari Andrásné, 46 éves

A faluban elég sok cigány lakik. Össze-vissza laknak. Már 50 éve lehetnek itt. Lókupeczek ezek, de ha cigány ad el valamit, nagyon vigyázni kell, mert annak a lónak valami baja van.

1.

Tápé (Csongrád vm.)

Tari Andrásné, 46 éves

Itt még nem kulturáltak az emberek Tápén, nagyon zárkózottak, félnek a külső világtól. Nem vesznek részt a pártéletbe sem. Pedig hogy éljenek meg ma azok, akik nem vesznek részt a pártéletben? Ez igen érdekessé teszi az életemet, mert törődhetek mások bajaival és az ország ügyeivel. Most demokrácia van, én is beleszólhatok az ország dolgába, nem úgy mint régen.

11.

Tápé (Csongrád vm.)

Tari Andrásné 46 éves

Nem igen okoznak bajt itt egymásnak az emberek. Mert hisznek egy kicsit az istenbe. Az isten azután nem engedi a bajt, tudja azóta, amióta a "zur Jézus Krisztus" a földön járt. Azelőtt sok baj volt.

Mikor az Úr Jézus ezen a földön járt, minden
ügyel-bajjal találkozott.
Hová mégy te ügy-baj?
Elmék a te teremtményedbe. -
Né mönj az én teremtményembe,
Inkább ereggy a fekete föld gyomrába.

11.

Tápé (Csongrád vm.)

Tari Andrásné, 46 éves

A pereskedés itt ritka. Az ügyvédek miatt vigyáznak, inkább elmennek a itteni bíróhoz, mert a per mindkettőnek sokba kerül. Volt egy idős asszony itt, az sokat pereskedett. Nem szerette az itteni fiait, nem kellett egyik „családja” se itt. Elment egy lányához Máriagyúdre, itt eladott mindent. A lány azután meghalt, a veje újból nősült, az unokáját egy bomba agyoncsapta, ezután az asszony visszajött ide, a fiai visszafogadták, pedig mindene elpusztult és nem szeretik a faluban.

23.

Tápé (Csongrád vm.)

Kozma Mihály, 49 éves

A bírót itt három évre választják. Régebben 9 évre választották nálunk. A régi bíró sokszor azt mondta bíróválasztás előtt, hogy ha megválasztják, lesz bor, 2 akóval. Azt választották meg bírónak, akiről elhitték, hogy tényleg tud adni ennyi bort, akiről nem tudták, hogy van pénze, nem is jöhetett számításba. Mindig gazdagember volt a bíró, tán a leggazdagabb, mert a szögény nem tudott még fél liter bort sem fizetni, nem 2 akót.

Az új bírót a kortesei szellőztették faluhosszában, ők vitték szét, éjjel járták a falut, minden házba bementek, s mondták, hogy mennyi bor lesz, ha ezt és ezt megválasztják. A nép buta volt, oszt azt nézte, hogy lögyön bor, s mindegy volt neki, hogy ki a bíró. Másnap annyit ittak a megválasztott bíró borából, amennyi a bőrük alá fért. Emlékszem, még a kisgyerek is úgy berúgott, hogy sok most is terhelt belé. A rezesbanda fújta nekik késő éjjelig. Mindig az urak céljait szolgálta a bíró. A község józan rétege csak megvetéssel gondol a régi bírókra.

24.

Tápé (Csongrád vm.)

Domonkos Mátyás, 53 éves

A cigány szívesen megy tanúnak, pedig de sokkal kitölt már. Nem kötelesség tanúzni, ha akarok megyek, ha nem akarok, nem megyek. De ha már a törvény szólít, úgy tudom, el kell menni, mert rendőrt küldenek még aznap az emberért. Egy ügyhöz két tanú köll, az tán mindenhez, még a gyilkossághoz is elég. Miért kettő, nem tudom, lehet, hogy a törvény írja elő. A hamis tanúaszt sem büntetik, amíg nem jönnek rá. Itt nem tudok olyant, akit ezért büntettek volna, pedig gyilkos is van a faluban, már kitöltötte a büntetését.

A tanú nem árthat annak, aki möghíttá. Lenézik az ilyent, különösen a család, ha nem a rokonnak fogta pártját. Az eskü erősíti az esküt, úgy tudom, hogy vallani lehet hamisan, de esküdni már nem. Én még nem esküdtem sehol, csak a pap előtt, de ott se hamisan. Ki fizetne a tanúnak, csak a hamisnak fizetnek, mög a *fogottnak*. Vannak itt olyanok, akik még a bírónak is fizetnének, ha lehetne. Az itteni bíró is esket, az Istenre. Neki nehéz hazudni, mert hamar mögtudja az igazat a száj-beszédből.

24.

Tápé (Csongrád vm.)

Domonkos Mátyás, 53 éves

Tanúnak nem szeretek menni. Mindig bajt mög ellenséget szerzek vele. Ilia Pétörnek volt valami ügye Szegeden, s elgyütt hozzám, hogy valljak mellette, nem bánom meg. Én ugyanis tényleg ott voltam egy veszekedésnél a kocsmában, s tudtam, hogy ő kezdte a másik legénnyel a veszekedést, de ű volt a részögebb is. Jóba voltam vele, s köllött volna is az, amit ígért neköm, ha jól vallok, de azért kitértem, mögmondtam, hogy csak az igazat mondom mög.

Itt akit tanúnak felkérnek, csak annak tanúskodhat, aki fölkéri, mert beáll azután a harag közöttük. Nehéz a tanúnak, ha nem akar haragot. De sokan becsülik azt, aki az igazságot szolgálja. Én is szeretem az ilyen embert, inkább nem megyek el tanúnak, de nem hazudok. Sokszor tértem már ki, a rokonok nagyon szeretik az ilyen "*fogott tanút*". Vannak, akik pár pohár pálinkáért elmennek tanúnak... Nemcsak cigány, magyar is. A cigányt nem hívják tanúnak, mert félnek, hogy a másik csöndbe jobban lefizette.

64.

Tápé (Csongrád vm.)

Tóth Pál, 62 éves

A határban nevek vannak régtől fogva. Ilyenek: *Pajoros, Kerekgyöp, Hatvékás, Szőlő* (amely régen szőlő volt tényleg, most nem az), *Új föld, Völgyköz, Ásványöp, Káposztásföld* (mert régen minden ház után adtak egy káposztás földet = 75 négyszögölet, de mióta én tudom, nincs benne káposzta), *Ingenös, Kemös, Szomolya, Rét* (túl a Tiszán), ott tanyák vannak.

224.

Tápé (Csongrád vm.)

Tari Andrásné, 46 éves

A cigányok lókupecek a faluban, ha cigány ad el valamit, vigyázni kell, mert annak a lóval valami baja van. Lopnak is. A kupeckodással sok bajt okoznak a falusiaknak. Én nem engedném meg a kupeckodásukat. Törvényt hoznék ellenük. (Ellenvetem, hogy egyenlőség van az országban!) Egyenlőség... de aki becsapja a másikat, az nem lehet egyenlő, a cigány meg ebből él, még a muzsikus is, ez mög kihasználja a részeg állapotot. Nem adnék én neki egy fillért se, ha nem tudom milyen nótát húzna is.

(Tariné a Parasztpárt tagja, annak is a radikálisabb vonalán van. Ő a mozgatója az asszonyok szervezetének, nem csinál titkot abból, hogy minden vonalon a "legnagyobb reformokat" kellene behozni, türelmetlen mindazzal szemben, ami van.)

279.

Tápé (Csongrád vm.)

Tari Andrásné, 46 éves

Tokmány István elvállalta a vagyonaért Bullás Katalin meg Nagy Mihály (férjfeleség) gondozását. Amikor az asszony rájuk hagyta a földet és meghalt, jók is voltak hozzá, de azután "*halatták*" az öreget, és ez felakasztotta magát. Ez is mindenét rájuk hagyta. Az ilyen szerződés gyakori nálunk, jók is az öregekhez. Az öregnek fél láncc földje volt mög cserepes háza.

Dékány Pista bácsi szintén felakasztotta magát, mert elvállalták a gondozását, de az öreget napokig egyedül hagyták, csak messziről vetettek neki.

289.

Tápé (Csongrád vm.)

Tóth Pál, 62 éves

Közös erdő van, ez a legeltetési társaságé. Innen nincs faosztás a község minden lakója részére, itt csak a társaságnak van fája, ebből *részibe adnak* fát vágni. Van itt a Körös-Tisza-Maros Ármentesítő Társaságnak is fája, ebből szintén csak *részibe adnak* a község lakóinak.

Legelő szintén van közös: az *Ingyenösbe, Újföldbe* lévőeknek van legelőrészüik. Ennek szabályait azonban én nem tudom, valamelyik okosabb majd elmondja, kérdezze meg attól.

Közös kender- vagy lenföld nincs, régebben sem volt, csak saját tulajdonú. A legelő a tápai sziken, a *Szülisziken* van, a csorda odajár, mindenkié.

405.

Tápé (Csongrád vm.)

Tóth Pál, 64 éves

A rossz vő azt sem mondja, hogy cseréljünk pipát az apósának, mondja a közmondás.

452.

Tápé (Csongrád vm.)

Tari Andrásné, 46 éves

Örök föld = amit szereztek, amit vettek az nem, az nem öröklés, az vett föld. Itt nem nagyon veszünk, inkább örökölnék a fiatalok. Azt sē nagyot, mert sok a gyerekek.

Az ági vagyon nem tudom milyen vagyon. Az ősi, ami a szülékről jött rám, amit ők régen szereztek. (Kérdezem: amit szereztek, vagy amit vettek?) Azt már én nem tudom, mindēgy az, ez csak akkor lenne fontos, ha pl. most válnánk az urammal. Mert akkor én a magamét viszem, meg a közös felét. Ugye ezt mondja a törvény is?

452.

Tápé (Csongrád vm.)

Tóth Pál, 62 éves

Régen a lánynak kevesebbet adtak, mint most. Mi heten voltunk testvérek, 5 fiú és 2 lány. Mind él még, egy fiú a múlt háborúban meghalt, mi a testvérek összepasz-

szoltattuk a földet, amikor az apánk meghalt, én és bátyám voltunk az öregebbek, mi választottunk. A házat a legfiatalabb leány kapta. Ez gondozta az öregeket. A ház közös volt a két szülő között. Az anya felét a lánynak adta a gondviselésért, de az apa nem adta. Negyede a mienk lett az apától, negyede visszamaradt az egy lánynak. Ezt az egynegyedet kifizette a lány, de ő maradt végig a házban. Nem nagyon vettük annak a pénznek hasznát. Mi csak apánk halála után kaptunk egy-egy nagylánc földet, mert 14-en voltunk összesen. Ezeket szüleink egyenként vették. Földünk volt 2 lánc *Pajorosban*, egy föld *Ingyenösbe*. (Két zsákos föld = két öreglánc).

452.

Tápé (Csongrád vm.)

Tóth András, 34 éves

A lányt régebben nem becsülték úgy, mint a fiút, mert sose megy szántani, mint a másik. Nem bírja úgy a munkát, mint a fiú, gyengébb. Most is van kiválasztás, ezért a lány kevesebbet kapott, de csak régen volt ez, mert most a törvény nem engedi meg. A jussból kevesebbet kap a lány. A mi családjunkban úgy kapott a lány is mint a fiú, nem tettek különbséget. (Arra a kérdésre, hogy akkor hol tettek különbséget, csak az válaszolja, hogy ezt úgy hallotta, de most már nem tudja hol, a családjukban soha!)

452.

Tápé (Csongrád vm.)

Tóth András, 34 éves

Az én anyámék öten voltak testvérek, ebből 3 fiú, 2 pedig lány volt. 12 hold földjük volt, de csak egy házuk, és a földet egyenlően osztották meg, de a fiúk egy-egy házzal többet kaptak úgy, hogy a szüleink vettek nekik házat. A káposztás csak 60 négyszögöl volt. Egy idősebb ember eltalálta, hogy legyen mindenkinek káposztása is, és vágta ki ilyen földet is. A káposztás egybe maradt, azt nem vágta szét.

A mi családjunkban is örököltük, de azt nem tudom, hogy melyik fiú kapta, ezt is úgy számítottuk be az örökség kiszámításánál, mint a többi földet, itt nem tettünk különbséget, oda tettük a többi földhöz. Itt most krumpli, uborka terem. Voltak apámnak ökrei is, minden család kapott egy-egy ökröt is, így már tudott dolgozni. Itt nem tudjuk, mi az a *levetkezés*, ezt a szót én sem hallottam még.

460.

Tápé (Csongrád vm.)

Tari Andrásné, 46 éves

Lele Mihály gazdag ember volt. 8 családja volt és 40 hold földje. A tanító fiának végrendelettel csak 3 holdat hagyott, mert a taníttatásra több kellett, mint a többinek. Egy másiknak a kenyeren él, az házat kapott, ez lány. Ezt kapta a temetésre is, ez a falu legszebb háza. Ez a legkisebb lány, ő maradt az öreggel legtovább, a paraszt fiával meg nem egezett, elköltözött tőle.

460.

Tápé (Csongrád vm.)

Tari Andrásné, 46 éves

Végrendelkezni elég sokszor szoktak a faluban. Főként betegségben. Ilyenkor többet akar adni valakinek. Pl. annak, aki betegségében gondolja vagy aki közelebb áll a szívéhez. A lányok-fiúk egyébként is egyformán kapnak nálunk, ha van is végrendelet, csak aki gondoz, az kap többet. Nem sokkal, hogy néki egy lánccal földdel többet. (Egy lánccal = 1600 négyszögöl, kislánccal vagy kishold = 1200 négyszögöl. Erre lánccal használnak a mérésnél, nem az ölet.)

483.

Tápé (Csongrád vm.)

Tóth Lajos, 62 éves

Az apánk nem szólt, hogy hogy osztjuk meg a földet. A húgom két lánccal földet eladott, s vettek a nevükre más földet. Az a húgom 5 lánccal földet is kapott. Ezt úgy kapta, hogy az apám végrendeletet csinált. Jobban szerette azt a lányt, mint minket fiúkat, az vele is volt mindig, mi csak ritkán, mer' önállóan szerettünk dolgozni. Mi ezért nem pereskedtünk, nem ügyvédeskedtünk miatta.

Én a legfiatalabb fiammal vagyok rosszba, egy borjúnak a passzusát a fiam nevére írtattam, ez meg beperelt miatta. A legény azután elvett egy lányt, és én otthagytam a házat is. Mi nem is beszélünk vele, kerül az utcán is. Még csak lakbért sem fizet a ház után, annak használatáért.

490.

Tápé (Csongrád vm.)

Tóth Pál, 62 éves

Kitagadás ritkán történik nálunk. Ha valaki az apját fújtogatja, nem köteles neki adni a vagyonból. Az úgy van, hogy az egyik jobban hízeleg, mint a másik, az egyiket szereti, a másikat nem úgy a szülő. A szülő azért nem rekesztheti ki teljesen a gyermekét, arra vigyázni kell. A falu nem szól abba bele, hanem a jó lelkiismerete. Nem is tudnék nyugodtan meghalni, ha tudnám, hogy valamelyik fiamat igazságtalanul megrovidíttem, pedig én is szigorú vagyok a gyerekeimmel szemben. Aki üldözi az apját, persze, hogy ki lehet tagadni. Meg aki bántja a szülőt, az is bűnös. Aki csak felesel a szülővel, az még nem bűnös ilyen szempontból.

508.

Tápé (Csongrád vm.)

Temető

A temető a falun kívül esik. Szakadozott drótsövény veszi körül, általában igen elhanyagolt állapotban van. Teljesen katolikus temető. Keresztek szerte-széjjel, anyaguk kő vagy fa. Legtöbb fa. Ezen az elhalálozás időpontja a név mellett, hónapja és napja. Egyes sírok találhatóak mindenütt. Az egyszerűbb sírok nagyobb részben a temető szélein vannak, középen a módosabbak. A temető közepén 3 nagy kereszt, Krisztus közepén, a vele szembevezető temetőút két oldalán a Zsolnay gyárban égetett egyszerű, Krisztusnak a Golgotához vezető útját ábrázoló égetett porcellán képei

14 képen. Az egyes sírokkal a családok nem igen törődnek. A kerítés mellett futó élő sövény hiányos. A temető előtt kápolna áll.

508.

Tápé (Csongrád vm.)

Tari András[né], 46 éves

Möghalt egyszer a szomszéd apja. A felesége egyszer azt álmodta, hogy halotti torba van a férje. Elment a *szőregi embörhöz*, mit jelentsen ez. Azt a választ kapta, hogy éhös az ura, akkor ebédet csináltak, möghítták a rokonságot, szomszédokat és a szegényeket, gyertyát gyújtottak, terítettek az elhaltnak, hogy világos legyen az útja. Majd később azt álmodta az asszony, hogy petróleumban megégette a kezét, ekkor azt mondta a vén embör, hogy "most már jó helyen van a férje".

547.

Tápé (Csongrád vm.)

Tari Andrásné, 46 éves

A cigányok lólopásból élnek. Nagyon sok lovat lopnak a környékről. Összemennek 4-5-en, s mennek Makó alá, Vásárhelyre a tanyák közzé, s lopnak lovat, elviszik azután Csabára vagy Kecskemétre is eladni. Így azután nehéz rájuk bizonyítani.

569.

Tápé (Csongrád vm.)

Tari Andrásné, 46 éves

Itt erkölcsös a nép, nincs gyilkosság, rendes emberek laknak itt. Aki öl, felakasztják, ez helyes is, de ha éhözött és azért ölt, mög ha gyerekei voltak, azt ugye enyhébben büntetik. Azt magának jobban kék tudni, hiszen tanulta, mi buták vagyunk ahhoz. Ha én büntetnék, bíró lönnék, ezt enyhébben sújtanám. Hát nem szeretnék gyilkos lönni, egyszer láttam Szegeden, két rendőr vitte az utcán, mondták, hogy gyilkos volt, nagyon csúnyán nézett körül, minket is möggyilkolt volna, hiszöm.

574.

Tápé (Csongrád vm.)

Tari Andrásné, 46 éves

Ha nyitva hagyom az ajtót, sem lopnak el semmit. Mindenkinek kicsi van itt, néhány nagykereskedő, ilyen *gyékényös* van, mög gazda, de hát nekik sincs sokkal több, nagyon szögény hely ez.

Egyszer a kishúgom kishia nyitva hagyta egy napig az ajtót, kimentek dolgozni a földre, senki nem volt ott, mégsem loptak el semmit.

575.

Tápé (Csongrád vm.)

Tari Andrásné, 46 éves

A cigányok csálnak is. Ők azok, akik jóslással is foglalkoznak, persze foglalkoznak ezzel magyarok is. De főleg ezek. Kártyavetéssel. Van egy öregasszony közülük, aki nem régiben járt házról-házra a jóslással, persze nálam is járt, oszt pénzt

kért érte, én odanyomtam neki a kezébe egy csomó mosatlant, hogy mossza el, dolgoz-
zon, akkor még kaphat is érte pénzt, de a jóslásért nem. Még vannak sokan, akik
hisznek neki... A cigányok zárkóztak, még nem kulturáltak. Semmi nem érdekli
őket.

575.

Tápé (Csongrád vm.)

Tari Andrásné, 46 éves

Az *átlómlátó* Szőregen van. Öregember már, 45-50 éves. Ebből él. Ott a Radnai
utcában lakik. Ez ügyes ember, a húgom is járt nála és mögmondta, hogy hamarosan
hazajön, haza is jött két hétre rá az ura. Ehhez nem tudom mit szólnak a városi embe-
rek, én nem tudok hozzászólni, de sejtem, hogy csalás az is, mert hunnan tudja az a
vénembör az igazat. Mönjön el egyször hozzá, de öltözzön át parasztnak, mert
möglattya magán, hogy úriforma, oszt nem mond el semmit. Majd mondja el nekem,
mit mondott magának! 5 Ft-ot kér. Tápéről mostanában valóságos búcsú van oda. Ez
a "*szőregi embör*".

575.

Tápé (Csongrád vm.)

Tari Andrásné, 46 éves

A csalás nem olyan súlyos nekem, mint a lopás, mert aki okos, művelődött, azt
nem lehet becsapni. Miért nem csapnak be engem soha? Mert értöm mindennek a
nyitját. Még a kereskedő sem csaphat be, kiválasztom ezer közül a magamnak jót.

Ilyen *maradi* pl. Molnár G. Antalné. Egy szögényasszony oszt egyször valame-
lyik vén cigányasszony mönt hozzá, hogy "*mögfordítja a szögénységit*", ha ad neki
ruhát. Adott is neki selyemkendőket, 7 öltözet ruhát, még aranygyűrűt is. A vén asz-
szony mög is csinálta úgy a szerencsését, hogy mind elvitte tüle, mert azt mondta
neki, hogy ezek mind köllenek a szerencséhez. Mind elvitték tőle, az asszony egy
kicsit gyenge felfogású. Én nem bánom az ilyet, miért olyan ostoba, hiszen mondjuk
mindig, hogy ne hallgasson a cigányra.

Szegeden van olyan, aki mögmondja, melyik utcában lakik a tolvaj. Rostafor-
gatást is csinálnak a foglyokkal kapcsolatban. Régen megfejtették az álmot is, most
már nem.

IRODALOM

TÁRKÁNY SZÜCS Ernő

1948 A népi jogéletkutatás problémái a Nagy-Alföldön. Az Alföldi Tudományos Intézet Évkönyve. I. Szeged, 302-311.

1981 Magyar jogi népszokások. Budapest.

KÓHEGYI Mihály-NAGY Janka Teodóra

1995 Bónis György és társai jogi népszokásgyűjtése Tápén (Forrásközlés) I. In: *Studia Ethnographicae* 1. Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Szeged, 195-250.

1997 Adalékok a jogi néphagyománykutatás történetéhez. *CUMANIA*. Bács-Kiskun Megyei Múzeum Évkönyve (XIV) Kecskemét, 207-223.

1998 Bónis György és társai jogi népszokásgyűjtése Tápén (Forrásközlés) II. In: *Studia Ethnographicae* 2. Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Szeged, 185-235.

György Bónis and his Colleagues' Research on Folk Law in Tápé (source publication)

In the first and second part of the source publication the authors published an overview of the material collected by György Bónis and his students on folk law in Tápé. Tápé, a traditional community, was still characterised by traditional folk law at the end of the 1940s.

In the third part the authors published so far unknown collection of property and family law topics from the inheritance of Ernő Tárkány Szücs. The authors would like to complete the material of folk law research of Tápé this way.

